

ЗАСОБИ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ КОНЦЕПТІВ

Досліджуються засоби об'єктивації концептів. Зокрема, розглянуто концепт та обсяг його змісту, описані основні етапи об'єктивації концептів. Висвітлено доменосфери та методи їх вивчення, а також поняття експлікації та вербалізації концептів.

Ключові слова: концепт, об'єктивація, експлікація, вербалізація, доменосфера.

Исследуются средства объективации концептов. В частности, рассмотрен концепт и объем его содержания, описаны основные этапы объективации концептов. Освещены доменосферы и методы их изучения, а также понятия экспликации и вербализации концептов.

Ключевые слова: концепт, объективация, экспликация, вербализация, доменосфера.

The present article is concerned with the investigation of means of concepts' objectification. In particular, concept and the capacity of the content is studied, the basic stages of concepts' objectification are described. The article deals with the domainspheres and the methods of its investigation, the notions of explication and verbalization of concepts are also studied.

Key words: concept, objectification, explication, verbalization, domainsphere.

1. Вступні зауваження

Значна частина сучасної науки про мову характеризується принципом антропоцентризму. Під антропоцентризмом розуміємо такий принцип дослідження, в якому людина виступає центром і кінцевою, вищою метою пізнання навколишнього світу.

Антропоцентризм, як цілком слушно вважає численна кількість дослідників, є базовим принципом майже для всіх галузей сучасного мовознавства – не лише когнітивної лінгвістики, а й лінгвістики тексту, прагмалінгвістики, психолінгвістики тощо. Оскільки однією з причин виникнення та широкого розповсюдження антропоцентризму в мовознавстві є своєрідна реакція на пануючий у ХХ столітті структуралізм, що виключав людський чинник заради досягнення максимально точного, об'єктивного, незалежного від „суб'єктивізму” дослідника опису мовних одиниць і їхніх властивостей, то антропоцентризм зазвичай протиставляють системному підходу до вивчення мовних явищ.

Проте таке протиставлення недостатньо обгрунтоване і контрпродуктивне. По-перше, те, що називають системоцентричним підходом, є суто умовною назвою, оскільки всі сучасні семасіологічні дослідження базуються на аналізі тексту. По-друге, вивчення концептів, як показує нагромаджений досвід, значною мірою здійснюють за допомогою „структурних” методів (компонентний аналіз, дистрибутивний аналіз тощо) або за допомогою контекстуального аналізу – найуживанішого методу сучасної семасіології. Тому не випадково в цілій низці новітніх праць знаходимо висловлювання, спрямовані на зближення обидвох мовознавчих парадигм. Так, О.Н. Селіверстова пише, що в лінгвістиці немає ніяких серйозних заперечень щодо розуміння мови як системи знаків, а тому основним завданням лінгвістичної семантики залишається опис позначень цих знаків [29, с. 34].

Аналогічні заклики до залучення не одного, а кількох підходів до вивчення мовних явищ можна знайти також у працях [10, с. 124; 1, с. 400; 18, с. 153]. Оцінюючи переваги та недоліки „структурного” та „когнітивного” підходів, варто, безумовно, погодитися з тим, що когнітивна лінгвістика пододала зайвий формалізм структурної лінгвістики в ході дослідження семантичних одиниць мови з урахуванням „людського” чинника. Проте, якщо структуралізм характеризувався відривом форми від змісту та спробою дослідити форму без змісту, то когнітивному підходу до аналізу лексичної семантики також властивий відрив форми від змісту та прямо протилежна спроба дослідити зміст окремо від форми у вигляді нечітко зрозумілих або нечітко вербалізованих, або зовсім невербалізованих одиниць – концептів [19, с. 86–87].

Цілком очевидно, що одним із завдань сучасної семасіології є зближення обидвох підходів (системоцентричного та антропоцентричного) до вивчення мовних чинників і пошук нових методів вербалізації та дослідження концептів. Деякі спроби такого зближення запропоновано також у цій статті.

2. Концепт та обсяг його змісту

Для коректного застосування запропонованих нами методів об'єктивної концепції потрібно ще раз чітко визначити, що ми розуміємо під концептом.

Треба мати на увазі, що трьом компонентам у структурі лексичного значення, виділеним К.О. Ердманом (понятійне ядро, побічний смисл і

емоційний зміст), у структурній лінгвістиці відповідають два основних компоненти – денотативно-сигніфікативний (тобто предметно-логічний зміст) і конотативний компонент, який включає емоційні, експресивні, стилістичні, оцінні та інші компоненти. Інакше кажучи, понятійне ядро Ердмана – це сигніфікат, а побічний смисл і емоційний зміст – це конотація в значенні слова при „структурному” підході до лексичної семантики. У когнітивній семантиці всі три компоненти К.О. Ердмана та два компоненти структурної лінгвістики – це складові концепту, оскільки останній, як, слідом за С.Г. Воркачовим [5], В.І. Карасиком [14] і Н.А. Красавським [16], показує А.М. Приходько, – це багатовимірне ментальне утворення, в якому виокремлюють три складові – понятійну, образно-перцептивну та ціннісну [24, с. 55–56]. Понятійна складова концепту – це його „співвіднесеність із концептуальним референтом. В основі будь-якого концепту лежить поняття...” [24, с. 56]. Перцептивно-образна складова – це ті знання, образи та асоціації, що викликані у свідомості у зв’язку з тим чи іншим поняттям. Ціннісна складова – це, на думку А.М. Приходька, – найголовніша фігура концепту, це те, що пропущено через емоції [24, с. 61].

Подібним чином підходять до визначення концепту також інші лінгвісти: „зміст концепту містить зміст наївного поняття, проте не вичерпується ним, бо охоплює множину конотативних елементів імені, що виявляються у його сполучуваності” [34, с. 22]. Особливо важливим вважаємо в цьому висловлюванні твердження про те, що конотативні компоненти в складі концепту можна виявляти за допомогою сполучувальних властивостей слова („імені”).

Ще одним важливим відправним положенням є розуміння того, з якою „традиційною” одиницею лексичної семантики зіставляємо за своїм обсягом концепт – з окремим значенням слова (семемою), з усією сукупністю значень багатозначного слова (семантемою) чи із сукупністю лексичних одиниць, якими є деякі етноконцепти (етноконцепт *Ordnung* „порядок” у німецькому менталітеті – див. [24, с. 174–203]). Очевидно, семема не зовсім відповідає концепту, хоча в теорії та практиці лінгвістичних досліджень (див. [2]; [20, с. 213–214]) натрапляємо й на таке розуміння концепту. З іншого боку, навіть за дуже широкого розуміння сутності концепту (як, наприклад, „доля”, „душа”, „порядок” тощо), такі концепти вербалізують насамперед якимось одним словом (рідше – словосполученням), що має чи то велику

кількість значень, чи то множину асоціацій, вербалізованих набором слів (див. [4; 13; 26; 31]). Отже, слідом за іншими дослідниками ([1, с. 59; 30, с. 73]), вважаємо, що концепт за обсягом свого змісту можна зіставити з усією сукупністю значень багатозначного слова.

Третім важливим відправним положенням у ході аналізу концептів є розуміння того, що концепт – це певна нечітко структурована ментальна одиниця, без чітких кордонів і внутрішньої структури [23, с. 23]. Таке розуміння семантики слова знаходимо ще в К.О. Ердмана, який наголошував на тому, що перехід від понятійного змісту (дещо об'єктивне в значенні слова) до суб'єктивного змісту (побічний смисл і емоційний компонент) здійснюється поступово; провести чітке розмежування понятійного змісту, з одного боку, та побічного смислу та чуттєвого значення, з іншого боку, не завжди вдається [36, с. 125].

Як зазначено вище, одним із завдань сучасної когнітивної семантики є розробка таких методів аналізу змістової сторони мови, які б слугували зближенню двох підходів до вивчення семантики, – системноцентричного та антропоцентричного.

Виходячи зі сказаного, подамо в цій статті процедуру експлікації та структурування концептів „світлий” і „темний” в англійській мові. Інакше кажучи, продемонструємо, як можна вивчати змістові одиниці, виражені лексемами в складі ЛСГ „світлий – темний”, у термінах когнітивної лінгвістики. Зрозуміло, що поставленим завданням є не розгляд усіх або хоча б основних методів об'єктивації концептів, що застосовують у сучасних концептологічних дослідженнях. Наша мета – показати, уточнити та продемонструвати можливість сумісності „структурно-семантичного” та „антропоцентричного” підходів до вивчення мовних явищ на матеріалі досліджуваної ЛСГ „світлий – темний”.

3. Етапи об'єктивації концептів

Перший етап. На цьому етапі обираємо основні позначення концептів („імена”), що підлягають вивченню. У проведеному нами дослідженні такими словами є *light* і *dark*. У працях із когнітивної лінгвістики неодноразово зазначено, що іменем концепту найчастіше виступає слово, рідше – словосполучення [12, с. 205].

Другий етап. З одного боку, як показано вище, концепт – це приблизно те, що в семасіології називають семантемою, тобто сукупність

значень багатозначного слова. З іншого боку, не випадковий той факт, що основним змістовим компонентом у структурі концепту виступає його основне (словникове) значення, що зазначено Д.С. Ліхачовим [20, с. 213–214]. Тому другий етап об'єктивації концепту полягає у встановленні тих вербалізаторів, які представляють і описують його предметно-логічний і конотативний зміст. Відповідну процедуру показано в нашій статті „Процедура інвентаризації лексичної мікро-системи „світлий – темний” [6]. Здійснена інвентаризація уможливує виділення в структурі концепту „світлий” ядра, вербалізованого словом *light*, і сукупності інших вербалізаторів, які підлягають структуруванню на умовний „центр” і „периферію”. Ядро *light* представляє понятійну частину концепту, тоді як вербалізатори *bright, pale, fair, sunny, blond, pastel, clear, luminous* є зоною, де понятійний зміст концепту поступово переходить у конотативний, тобто описує насамперед додаткові, побічні смисли, пов'язані з поняттям „світлий”.

Аналогічним чином, у змісті концепту „темний” понятійне ядро вербалізоване лексемою *dark*, а поступовий перехід до конотативного змісту експліковано за допомогою вербалізаторів *black, gloomy, dim, murky, obscure, dismal, dusky, evil, sad, hidden, brown, secret, mysterious, sinister, angry, threatening, sullen, cheerless, ebony, wicked, swarthy*. Уже на другому етапі об'єктивації концептів можна за допомогою квантитативно-компонентного аналізу певним чином структурувати обидва концепти, виділяючи в них „центр”, „наближену периферію”, „віддалену периферію”.

Третій етап полягає в додатковій вербалізації асоціативного змісту концепту. Його здійснено шляхом встановлення наборів слів-супровідників до кожного з двох вербалізаторів – *light* і *dark*. За допомогою спеціального квантитативного аналізу встановлено, що концепт „світлий” в англійській мові асоціюють із поняттям „колір”, а концепт „темний” – із поняттям „оцінка”. У термінах когнітивної семантики виявлені асоціації характеризують „загальнонаціональний” концепт, оскільки їх встановлено на основі достатньо великої вибірки з текстів, написаних різними авторами. Проте, за потреби, запропоновану квантитативну процедуру (хі-квадрат і коефіцієнт спряженості) можна застосовувати для опису „індивідуальних” концептів. Для цього потрібно статистично проаналізувати та зіста-

вити тексти, написані різними письменниками. Такі процедури виконано в працях, написаних у Чернівецькому університеті. Так, Т.Г. Малік [21, с. 12–13] встановлено, що Ф.С. Фіцджеральд у описах зовнішності людини надає перевагу прикметникам кольору, І. Во – прикметникам, що позначають емоційний стан, І. Шоу – прикметникам, що описують форму, поверхню, текстуру та фізичну форму людини. Цікаво порівняти ці дані з розподілом частот прикметників-супровідників у нашому дослідженні.

В.В. Архелюк у ході дослідження прикметників розміру в англійській мові встановила, що для творів Голсуорсі та Свіфта характерне перевищення частоти вживання *great* і *large*, для Олдріджа – *small*, для Уорена та Кроніна – *short* [3, с. 9].

Четвертий етап полягає у здійсненні спроби якомога чіткіше визначити внутрішні кордони між компонентами концептів. Це завдання тим паче актуальне, бо, як видно з вищенаведених тверджень, деякі лінгвісти вважають, що внутрішні кордони в структурі концепту відсутні. Цей етап проведено за допомогою кореляційного аналізу на основі сполучуваності виділених на другому етапі вербалізаторів із підкласами іменників і прикметників у текстах.

Результати кореляційного аналізу доцільно зобразити у вигляді певних графічних схем, які – з позиції когнітивної семантики – правомірно інтерпретувати як фрейми. Під фреймом розуміємо структуровану модель репрезентації знань, „у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує” [27, с. 645]. Таким чином, наведені схеми можна інтерпретувати як фрейми [7]. Фрейми – це не сутності, а лише інструменти, за допомогою яких відбувається обробка інформації [11, с. 353].

На цьому етапі, зокрема, встановлено, що *light* утворює разом із *bright* і *pale* трикутник (див. [7]), де *bright* вербалізує яскраві, світлі, ясні, блискучі ознаки, а *pale* – протилежні – бліді, тьмяні ознаки в концепті „світлий”. Вербалізатор *bright* відмежовує периферію *clear* – *pastel*, а вербалізатор *pale* – периферію *fair*, *blond*, *sunny*.

Ще цікавіше виглядає схема внутрішньої структури концепту „темний”. Тут першою зоною, що відмежовує *dark*, виступають вербалізатори *murky*, *dim*, *brown*, *obscure* і *black*. Другу зону формують *dusky* та *gloomy*. Через вербалізатори *black*, *gloomy*, *obscure* здійснено перехід до третьої, найширшої зони концепту „темний”, де лексеми

mysterious, hidden, angry, sad, sullen, secret, sinister та ін. експлікують конотативну частину концепту.

П'ятий етап. Зміст і процедури цього етапу не висвітлені в попередніх публікаціях, а тому потребують детальнішого розгляду. Алгоритм п'ятого етапу представлено окремим підрозділом 4.

4. Доменосфери та методи їх вивчення

У когнітивній лінгвістиці множини пов'язаних один з одним концептів прийнято поєднувати в сукупності, які одержали назву „концептосфери”. У пропонованому нами дослідженні концептосфера складається з двох основних концептів – „світлий” і „темний”, а отже, цю концептосферу можна назвати „освітлення”. Концепти та концептосфери потрібно, на нашу думку, відрізнити від доменів. У когнітивній лінгвістиці немає чіткого визначення домена, іноді його ототожнюють із концептосферою (див. [37, с. 547]). Проте з детальнішого огляду поняття „домен” зрозуміло, що *домени* – це певний структурований простір фонових знань, який задають у вигляді класу предметів (рослини, тварини, музика, політика тощо) [28, с. 406; 35, с. 2]. До доменів, як, наприклад, вважає один із провідних українських концептологів С.А. Жаботинська, належать такі підкласи слів – [комахи], [люди], [рухомі об'єкти] тощо, в кожному з яких реалізовано різні значення слова. Як зазначає авторка (посилаючись на [38]), „у широкому розумінні доменом може бути сфера досвіду, в тому числі й та, що задана в просторі поточного дискурсу” [11, с. 364]. Вважаємо, що виділені нами на основі тексту (тобто „простору дискурсу”) семантичні підкласи іменників репрезентують окремі ділянки досвіду, тобто домени, що позначають [зовнішність людини, частини тіла], [власні назви], [одяг, предмети одягу] тощо.

Таким чином, доцільно розрізнити два поняття – „концептосферу”, що являє собою сукупність взаємопов'язаних концептів (тобто певну понятійну, а точніше – сигніфікативно-конотативну сферу), та денотативну сферу, яку можна назвати „доменосфери”. Доменосферу вербалізовано набором підкласу слів (у нашому випадку – набором підкласів іменників).

Завданням п'ятого етапу є вивчення доменосфери. Важливо одержати відповіді, принаймні, на такі запитання: 1) з яких доменів

складаються доменосфери „світлий” і „темний”; 2) якою є частота вживання кожного з цих доменів; 3) які домени основні, провідні в кожній із двох сфер – „світлий” і „темний”; 4) чи можна побудувати певне структуроване поле кожної доменосфери; 5) чи можна виділити в кожній доменосфері ядерні домени тощо.

Відповіді на перших два запитання одержано нами в попередніх публікаціях (див. [8; 9]).

У результаті встановлено, що в доменосфері „світлий” найчастотнішими доменами є 1 [зовнішність людини, частини тіла] (176), 19 [кольори] (166), 7 [конкретні поняття, неживі предмети] (73), 15 [освітлення] (64), 11 [природа, її явища, погода] (63), 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)] (54), 8 [абстрактні поняття] (51), 12 [час, пори року, частини доби] (47), 17 [вогонь, повітря, вода, земля] (28), 18 [голос, звуки, сміх, кроки] (26).

У доменосфері „темний” частота доменів виглядає так: 1 [зовнішність людини, частини тіла] (404), 7 [конкретні поняття, неживі предмети] (383), 3 [одяг, предмети одягу] (218), 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)] (192), 19 [кольори] (185), 8 [абстрактні поняття] (163), 16 [приміщення] (108), 11 [природа, її явища, погода] (95), 9 [фауна] (86), 2 [власні назви] (76).

Ранги частот доменів подано в табл. 1.

Найбільшу різницю рангів зафіксовано для доменів 15 [освітлення] ($d = 16$), 9 [фауна] ($d = 10$), 6 [соціальний статус людини, фах] ($d = 9$), 3 [одяг, предмети одягу] ($d = 8$), 12 [час, пори року, частини доби] ($d = 7$), 16 [приміщення] ($d = 7$). Це означає, що в доменосфері „світлий” відносно частіше вживаються домени 15 [освітлення], 12 [час, пори року, частини доби], а в доменосфері „темний” – домени 9 [фауна], 6 [соціальний статус людини, фах], 3 [одяг, предмети одягу], 16 [приміщення].

Коефіцієнт рангової кореляції між обома доменосферами (див. табл. 1) дорівнює +0,52, що перевищує 0,44 при $P = 0,05$, але нижчим за 0,56 при $P = 0,01$. Отже, між рангами доменів спостерігаємо мінімальну подібність. Величина коефіцієнта є мінімально значущою.

Спільними доменами в обидвох доменосферах виступають 1 [зовнішність людини, частини тіла], 7 [конкретні поняття, неживі предмети], 11 [природа, її явища, погода], 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)], 8 [абстрактні поняття]. Назвемо такі домени інтегральними.

Проте частота вживання домену (у нашому випадку – сумісне вживання підкласу іменників із тим чи іншим прикметником у тексті), яку вважаємо дуже важливим параметром у характеристиці тої чи іншої одиниці, може залежати як від частоти (актуальності) певного предмета чи то класу предметів у зовнішній дійсності, так і від частоти вживання кожного з досліджуваних прикметників у тексті. Для того, щоб виявити справжній кількісний статус аналізованої одиниці, потрібно знайти ті випадки, де емпіричні (спостережувані) частоти суттєво перевищують теоретично очікувані частоти. Для здійснення такої операції застосовуємо критерій χ^2 -квадрат (див. табл. 2, 3).

Як видно з табл. 2, найактуальнішим доменом у доменосфері „світлий” є 1 [зовнішність людини, частини тіла] (в цьому домені свої значення реалізують 4 слова – *pale, sunny, blond, fair* – з перевищенням емпіричних частот) і 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)] (3 слова – *pale, blond, fair* – суттєво перевищують емпіричні частоти). Для домену 1 [зовнішність людини, частини тіла] загальна сума χ^2 для чотирьох випадків дорівнює 88,5; для домену 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)] загальна сума χ^2 перевищує 100.

У доменосфері „темний” (див. табл. 3) найбільшу кількість суттєвих перевищень зафіксовано для доменів 8 [абстрактні поняття] (7 випадків – *obscure, mysterious, evil, sad, secret, hidden, sinister*; загальна сума χ^2 дорівнює 221,87), 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)] (5 випадків – *black, evil, angry, wicked, swarthy*; загальна сума χ^2 – 214,27), 4 [почуття, емоції, психічний стан, характер] (4 – *obscure, mysterious, sad, secret*; загальна сума χ^2 – 79,26), 14 [манера висловлювання] (4 – *obscure, sad, hidden, sinister*; загальна сума χ^2 – 203,9), 16 [приміщення] (3 – *dark, gloomy, dim*; загальна сума χ^2 – 114,72), 7 [конкретні поняття, неживі предмети] (3 – *brown, evil, secret*; загальна сума χ^2 – 62,34).

Назвемо домени, емпірична частота яких перевищує теоретичну, маркованими.

Таким чином, частотні властивості доменів дозволяють дійти висновку, що в обидвох доменосферах провідними (маркованими) виступають домени 1 [зовнішність людини, частини тіла], 7 [конкретні поняття, неживі предмети], 8 [абстрактні поняття], 11 [природа, її явища, погода], 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національ-

ність, раса тощо)]. Відмінною рисою доменосфери „світлий” є головна роль доменів 1 [зовнішність людини, частини тіла] та 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)]. Основними доменами в доменосфері „темний” є 8 [абстрактні поняття], 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)], 16 [приміщення], 17 [вогонь, повітря, вода, земля], 4 [почуття, емоції, психічний стан, характер], 14 [манера висловлювання].

Аналогічно (за сумою χ^2) можна встановити домени, в яких переважно реалізує свої значення прикметник *light*, – це домен 19 [кольори], для лексеми *dark* – це домени 10 [флора], 12 [час, пори року, частини доби], 16 [приміщення].

Тепер можна розпочати процедуру, що дозволить одержати відповіді на запитання № 4 і 5. Польову структуру доменів можна встановити за допомогою кореляційного аналізу. Для цього використовуємо дані таблиць 4 і 5. Дані цих таблиць оброблено за допомогою кореляційного аналізу, результати якого подано в окремих таблицях (зادля економії місця не наводимо таблиці з величинами коефіцієнтів кореляції) Величини коефіцієнтів кореляції дозволяють побудувати фрейми доменосфер „світлий” і „темний” (див. фрейми 1, 2).

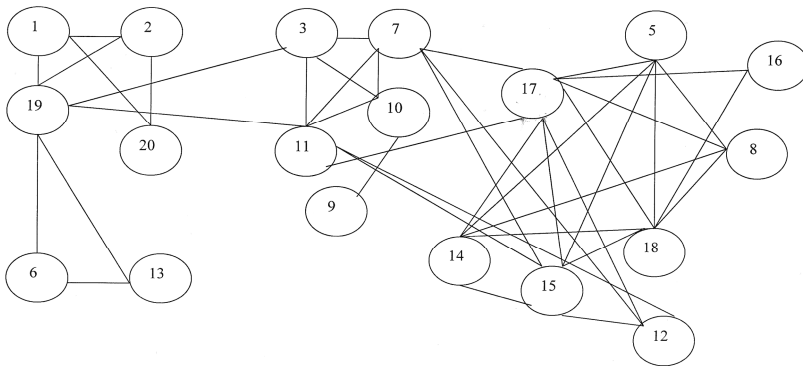

Рис. 1. Фрейм 1. Структура доменосфери „світлий”

На фреймах 1, 2 домени позначено цифрами, які відповідають переліку підкласів іменників, перерахованих у статті [8].

На фреймі 1 досить чітко спостерігаємо три доменозони (так назвемо окремі ділянки доменосфери). Перша зона охоплює домени

1 [зовнішність людини, частини тіла], 2 [власні назви], 19 [кольори], 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)], які характеризуються взаємними зв'язками, а домен 19 [кольори] пов'язаний із доменами 6 [соціальний статус людини, фах] і 13 [їжа, страви, напої]. Другу доменозону формують домени 3 [одяг, предмети одягу], 7 [конкретні поняття, неживі предмети], 11 [природа, її явища, погода], 9 [фауна], 10 [флора]. Друга зона через домени 7 [конкретні поняття, неживі та 11 [природа, її явища, погода] пов'язана з третьою зоною, в яку входять домени 5 [органи чуття, ступінь розуміння й сприйняття], 16 [приміщення], 17 [вогонь, повітря, вода, земля], 8 [абстрактні поняття], 14 [манера висловлювання], 18 [голос, звуки, сміх, кроки], 15 [освітлення] і 12 [час, пори року, частини доби]. Поза межами поля „світлий” опинився домен 4 [почуття, емоції, психічний стан, характер], для якого в доменосфері „світлий” не встановлено жодного суттєвого зв'язку. Найбільшим коефіцієнтом для цього домену є $+0,53$ (з доменом 8 [абстрактні поняття]), проте цей коефіцієнт не має статистичної значущості. У кожній зоні можна виділити провідний домен – за кількістю його зв'язків. У першій зоні основним доменом виступає 19 [кольори] (6 зв'язків), у другій зоні – домени 11 [природа, її явища, погода] (7 зв'язків) та 7 [конкретні поняття, неживі предмети] (6 зв'язків), у третій зоні – домени 17 [вогонь, повітря, вода, земля] (9 зв'язків), 15 [освітлення] (7 зв'язків), 18 [голос, звуки, сміх, кроки] (6 зв'язків).

Результати кореляційного аналізу доменосфери „темний” представлено фреймом 2. Цей фрейм, на перший погляд, виглядає не так прозоро, як фрейм 1, через перенасичення кількістю суттєвих зв'язків. Проте він також підлягає опису та інтерпретації. У ньому можна виділити 3 доменозони. У першу зону входять домени 1 [зовнішність людини, частини тіла], 2 [власні назви], 3 [одяг, предмети одягу], 6 [соціальний статус людини, фах], 7 [конкретні поняття, неживі предмети], 9 [фауна], 10 [флора] (на схемі вони розташовані зліва).

Другу зону (центральну частину фрейму) охоплюють домени 11 [природа, її явища, погода], 12 [час, пори року, частини доби], 13 [їжа, страви, напої], 15 [освітлення], 16 [приміщення], 17 [вогонь, повітря, вода, земля], 19 [кольори], 20 [людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)]. Третя зона (права частина фрейма) – це домени 4 [почуття, емоції, психічний стан, характер], 5 [органи

чуття, ступінь розуміння й сприйняття], 8 [абстрактні поняття], 18 [голос, звуки, сміх, кроки]. Це саме та зона, де реалізуються переносні значення слів мікросистеми „темний”. У кожній зоні можна виділити основні домени (за кількістю суттєвих зв’язків).

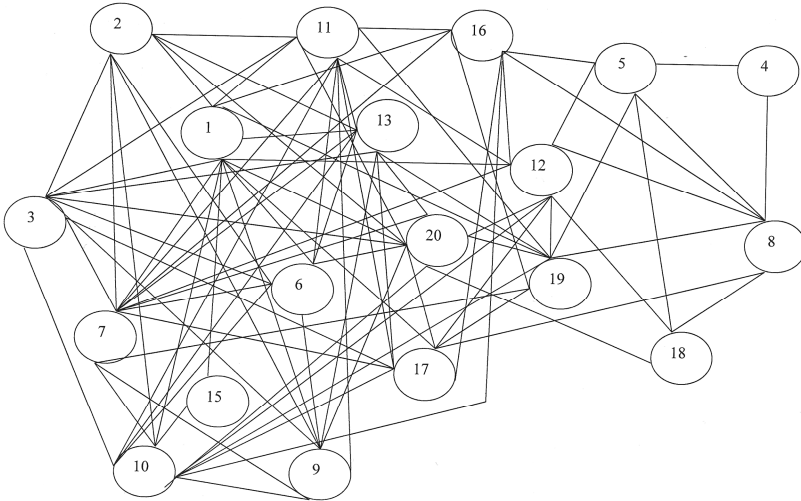

Рис. 2. Фрейм 2. Структура доменосфери „темний”

У першій зоні такими є домени 1 [зовнішність людини, частини тіла] (14 зв’язків), 10 [флора] (14 зв’язків), 7 [конкретні поняття, неживі предмети] (13 зв’язків), 9 [фауна] (9 зв’язків). У другій зоні провідними вважаємо домени 11 [природа, її явища, погода] (13 зв’язків), 12 [час, пори року, частини доби], 13 [їжа, страви, напої], 17 [вогонь, повітря, вода, земля], 19 [кольори] (по 11 зв’язків). У третій зоні – домени 8 [абстрактні поняття] (7 зв’язків) і 5 [органи чуття, ступінь розуміння й сприйняття] (6 зв’язків).

Загалом доменосфера „темний” характеризується перетином всіх трьох зон і тісним взаємозв’язком одиниць центральної та другої зон, унаслідок чого фрейм 2 виявився перенасиченим лініями, що символізують зв’язки між доменами.

5. Експлікація та вербалізація концептів

У працях, присвячених дослідженню концептів у германських мовах (див., наприклад, [17; 25; 26; 31; 32; 33] та ін.), найпоширенішим терміном, що слугує для розкриття змісту концепту, є „об’єктивація”. Засобом об’єктивації концептів виступає вербалізація [25, с. 8; 32, с. 2, 4]. Ведучи мову про об’єктивацію концептів, важливо чітко розрізняти спосіб розкриття змісту концептів, тобто його експлікацію, та спосіб позначення концептів, тобто його вербалізацію. Засоби експлікації будемо називати експлікаторами, а засоби вербалізації – вербалізаторами. Вербалізатори – це одиниці плану вираження, що використовуються для позначення (найменування) концепту чи його складових. Експлікатори – це одиниці плану змісту, що складають концепт. Вербалізаторами концептів найчастіше виступають слова, рідше – словосполучення (у пропонованому дослідженні – тільки слова). Первинними та основними вербалізаторами концептів слугують лексеми-домінанти (в нашому випадку – слова *light* і *dark*). Вторинними вербалізаторами, які позначають різні складові частини концепту, в нашому дослідженні виступають слова, що формують „центр” і „периферію” концепту, тобто лексеми, які описують неосновні значення домінант *light* і *dark*. Це ті слова, які дібрано внаслідок інвентаризації підгруп „світлий” (*bright, pale, fair, sunny, blond, pastel, clear, luminous*) і „темний” (*black, gloomy, dim, murky, evil, sad, hidden, brown, secret, mysterious, sinister, angry, threatening, sullen, cheerless, ebony, wicked, swarthy*).

Зі сказаного вище випливає дуже важливий висновок. Раніше, говорячи про обсяг концепту (див. вище), висловлено думку, що за своїм обсягом концепт наближений до сукупності значень багатозначного слова. Проте, оскільки ці значення можуть бути вербалізовані у вигляді певної лексико-семантичної групи, потрібно уточнити, що концепт за своїм обсягом дорівнює чи то сукупності значень багатозначного слова, чи то лексико-семантичній групі слів, сформованій на основі значень багатозначного слова. Розуміння концептів як певних лексико-семантичних груп знаходимо також в інших дослідників (див. [25, с. 8]).

Експлікаторами концепту виступають когнітивні ознаки концепту. У нашому дослідженні когнітивними ознаками концептів вважаємо окремі значення слів, оскільки сам концепт, як сказано вище, прирівнюємо до сукупності значень багатозначного слова або до лексико-семантичної групи. Проте когнітивні ознаки можна також ототож-

нювати з одиницями, які в семасіології прийнято називати „компонентами” чи „семами”, або ж, як це зроблено в праці О.Г. Сторчака, зі словами-синонімами до „ключових імен” [32, с. 7]. Інакше кажучи, ключові слова – це домінанти *light* і *dark*, а синоніми до них – це слова-вербалізатори *bright*, *pale* та ін. або *black*, *gloomy*, *dim* та ін. Тобто те, що ми вважаємо вербалізаторами концепту, О.Г. Сторчак розглядає як когнітивні ознаки. За такого підходу позитивним видається, принаймні, те, що ознаки виділено об’єктивним, а не суб’єктивним шляхом. Це дає автору змогу назвати точну кількість когнітивних ознак концептів „важкий” (41 ознака) і „легкий” (34 ознаки) [32, с. 4].

Не вбачаємо розбіжності в тому, що ми називаємо слова-синоніми домінант вербалізаторами, а О.Г. Сторчак – ознаками концептів, тобто його експлікаторами, оскільки вербалізатори – це одиниці плану вираження, які позначають ознаки, що є одиницями плану змісту. Таким чином, когнітивними ознаками можна вважати значення багатозначного слова чи то у вигляді тлумачень словникових дефініцій, чи то у вигляді слів-перекладів у двомовних словниках, чи то у вигляді слів-синонімів до кожного з цих значень. Такий підхід дозволяє чітко вербалізувати когнітивні ознаки та навіть назвати їхню кількість. У нашому дослідженні, спираючись на кількість слів-вербалізаторів, концепт „світлий” охоплює 8 когнітивних ознак, тоді як концепт „темний” – 19 ознак.

Як і в дослідженні О.Г. Сторчака, умовний „позитивний” концепт „світлий” включає менше ознак, ніж умовний „негативний” концепт „темний”. Такий розподіл позитивних і негативних ознак вважаємо не випадковим. У семасіології неодноразово зазначалося, що кількість слів із негативною семантикою перевищує в різних мовах кількість слів із позитивною семантикою (див., наприклад, [22, с. 11]). В.В. Левицький пояснює таке співвідношення „поширеною в різних культурах тенденцією до позначення негативного чіткіше, детальніше та експресивніше, ніж позитивного” [19, с. 132].

Отже, когнітивні ознаки можна експлікувати за допомогою формальних засобів – лексичних одиниць. Однак, як сказано вище, засобами експлікації когнітивних ознак можуть бути компоненти. Так, В.В. Кукушкін, у ході розгляду способів об’єктивації концепту „ЗНАМЕНИ-ПІСТЬ”, називає ознаками такі одиниці, як „публічність”, „гламурність”, „здатність здійснювати вплив”, „прагнення до розкоші”, „бажання привернути до себе увагу”, „зверхність” тощо [17, с. 4]. На жаль, автор

не роз'яснює, в який спосіб виділено ті чи інші ознаки. Видається сумнівним, що це зроблено на основі певних формальних критеріїв (наприклад, аналізу словникових дефініцій, за допомогою якого в семасіології прийнято виокремлювати компоненти), а не на основі інтуїтивного аналізу тексту. У такому випадку кількість і набір ознак цілковито залежать від уяви автора. Саме такі методи концептуального аналізу викликають чи то нерозуміння, чи то гостру критику [18, с. 158–159].

Слід підкреслити, що в наукових працях прийнято порівнювати отримані результати з висновками, результатами чи методами інших авторів. Вважаємо за доцільне порівняти деякі методи і положення, викладені у даній статті з працями інших лінгвістів – насамперед фахівців у галузі концептології. Так, у книзі В. Карасика [15] розглянута ціла низка концептів російської мови у порівнянні з англійською. Хоча В. Карасик не зупиняється спеціально на методах об'єктивації концептів, він детально демонструє це на прикладах, розглянутих у його книзі.

Зміст концептів „чистота”, „грязь”, „слава” та ін. здійснюється В. Карасиком шляхом перерахування усього набору значень у словниках російської (чи англійської) мов. Звідси випливає чіткий висновок, що понятійний і асоціативний („моральний” всупереч „фізичному” – див. [15, с. 123]) зміст концепту дослідник прирівнює до повного набору прямих та переносних значень слова в словниковій дефініції. Окрім цього, деякі „абстрактно-оцінні” ознаки концепту розкриваються за допомогою синонімів до слова-домінанти (використовуються синонімічні словники), а сукупність отриманих синонімів позначається термінами „тематичне уточнення слова” ([15, с. 123, 124] та ін.). Нарешті, образна характеристика концептів вивчається за допомогою „сполучуваності імен основних концептів” [15, с. 125].

Отже, весь набір досліджуваних прийомів, застосовуваних у практиці концептологічного аналізу відомими концептологами, використаний також і в нашій розвідці. Суттєва відмінність нашого дослідження полягає в тому, що ми спробували продемонструвати, як компонентно-статистичний аналіз може бути доповнений квантитативним аналізом.

Таким чином, методи, розроблені в „системо-структурній” парадигмі, можна успішно застосовувати в ході дослідження концептів. Власне, в цьому вбачаємо реальний шлях до зближення двох парадигм (антропоцентризму та системоцентризму) і мінімізації суб'єктивного чинника при вивченні концептів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефиренко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке : учеб. пособ. / Алефиренко Н. Ф. – М. : Флинта ; Наука, 2005. – 416 с.
2. Андрусь А. Деякі аспекти концептуального аналізу мовних одиниць / Андріана Андрусь // Буковинський журнал. – 2008. – № 2. – С. 254–262.
3. Архелюк В. В. Прикметники розміру в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / В. В. Архелюк. – К., 1999. – 20 с.
4. Близнюк О. О. Концепти життя і смерть : лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі паремійного фонду української та італійської мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.17 „Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / О. О. Близнюк. – К., 2008. – 20 с.
5. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / Воркачев С. Г. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. – 236 с.
6. Гладкоскок Л. Г. Інвентаризація лексичної мікросистеми „світлий-темний” в англійській мові / Л. Г. Гладкоскок // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна : зб. наук. праць / гол. ред. І. С. Шевченко. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – Вип. 64. – № 930 : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – С. 141–146.
7. Гладкоскок Л. Г. Парадигматичні відношення в лексичній мікросистемі „світлий” в англійській мові / Л. Г. Гладкоскок // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : наук. журнал / гол. ред. П. Ю. Саух. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – Вип. 54. – С. 218–222.
8. Гладкоскок Л. Г. Сполучуваність прикметників зі значенням „світлий” в англійській мові / Л. Г. Гладкоскок // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. В. В. Левицький. – Чернівці : Рута, 2010. – Вип. 531 : Германська філологія. – С. 95–108.
9. Гладкоскок Л. Сполучуваність прикметників зі значенням „темний” в англійській мові / Леся Гладкоскок // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. В. В. Левицький. – Чернівці : Рута, 2011. – Вип. 532 : Германська філологія. – С. 26–43.
10. Дуличенко А. Д. О перспективах лингвистики XXI века / А. Д. Дуличенко // Вестник МГУ, сер. 9. – Филология, 1996. – № 5. – С. 124–131.
11. Жаботинская С. А. Принципы лингвокогнитивного анализа и феномен полисемии / С. А. Жаботинская // Проблемы загального, германського та слов'янського мовознавства. До 70-річчя професора В. В. Левицького : зб. наук. праць / наук. ред. Г. Альтманн, І. Задорожна, Ю. Мацкуляк. –

- Чернівці : Книги–XXI, 2008. – С. 357–368.
12. Загнітко А. П. Сучасні лінгвістичні теорії / Загнітко А. П. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – 338 с.
 13. Засторовська С. О. Концепт Risiko (ризик) у німецькомовній картині світу / С. О. Засторовська // Нова філологія : зб. наук. праць / гол. ред. Манакін В. М. – Запоріжжя : ЗНУ, 2009. – № 34. – С. 71–76.
 14. Карасик В. И. Языковые ключи / Карасик В. И. – М. : Гнозис, 2009. – 406 с.
 15. Карасик В. И. Языковая кристаллизация смысла / В. И. Карасик. – М. : Гнозис, 2010. – 351 с.
 16. Красавский Н. А. Концепт „Zorn“ в пословочно-поговорном фонде немецкого языка / Н. А. Красавский // Теоретическая и прикладная лингвистика : межвуз. сб. науч. трудов. – Воронеж : Воронеж. гос. тех. ун-т, 2000. – Вып. 2 : Язык и социальная среда. – С. 78–89.
 17. Кукушкін В. В. Об’єктивізація концепту ЗНАМЕНИТІСТЬ у сучасному англомовному газетному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / В. В. Кукушкін. – Харків, 2010. – 20 с.
 18. Левицкий В. В. Семасиология / Левицкий В. В. – Винница : НОВА КНИГА, 2006. – 512 с.
 19. Левицкий В. В. Лексикология немецкого языка / Левицкий В. В. – Черновцы : Книги – XXI, 2010. – 376 с.
 20. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Русская словесность : От теории словесности к структуре текста. Антология / под ред. В. П. Нерознака. – М. : Academia, 1997. – С. 280–287.
 21. Малік Т. Г. Прикметники, що позначають зовнішність людини у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Т. Г. Малік. – Одеса, 2002. – 20 с.
 22. Манзій А. М. Емоційна лексика у сучасній німецькій мові: структура, семантика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / А. М. Манзій. – Чернівці, 2008. – 20 с.
 23. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : Восток – Запад, 2007. – 314 с.
 24. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Приходько А. М. – Запоріжжя : Прем’єр, 2008. – 332 с.
 25. Пугій О. С. Репрезентація макроконцепту „СТАН ЛЮДИНИ” в сучасній німецькій мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. С. Пугій. – Харків, 2010. – 20 с.

26. Русина Е. В. Бинарные концепты „GLORY“ и „DISGRACE“ в американской лингвокультуре : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филолог. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки” / Е. В. Русина. – Волгоград, 2008. – 23 с.
27. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
28. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : [підручник] / Селіванова О. О. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
29. Селиверстова О. Н. Труды по семантике / Селиверстова О. Н. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 960 с.
30. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Ю. С. Степанов. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 248 с.
31. Шешина Е. Г. Концепты БОГАТСТВО и БЕДНОСТЬ в молодежном языковом сознании русских и англичан : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филолог. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е. Г. Шешина. – Саратов, 2008. – 24 с.
32. Сторчак О. Г. Концепти ВАЖКИЙ і ЛЕГКИЙ у сучасному англомовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. Г. Сторчак. – Харків, 2010. – 20 с.
33. Таценко Н. В. Засоби реалізації мегаконцептів ПРОСТІР, ЧАС, ІНФОРМАЦІЯ в сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / Н. В. Таценко. – Харків, 2010. – 20 с.
34. Чернейко Л. О. Имя СУДЬБА как объект концептуального и ассоциативного анализа / Л. О. Чернейко, В. А. Долинский // Вестник Московского университета / гл. ред. И.Ф. Волков. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1996. – Сер. 9 : Филология. – № 6. – С. 20–41.
35. Clausner C. T. Domains and Image Schemas / C. T. Clausner, W. Croft // Cognitive Linguistics. – 1999. – Vol. 10. – № 1. – P. 1–31.
36. Erdmann K. O. Die Bedeutung des Wortes / Erdmann K. O. – [4. Aufl.]. – Leipzig : Housele, 1925. – 226 S.
37. Langacker R. W. Concept, Image, and Symbol / Langacker R. W. // The Cognitive Basis of Grammar. – Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1991. – 399 p.
38. Langacker R. W. A course in cognitive grammar. Manuscript. Preliminary draft / Langacker R. W. – Sandiego : UCSD, 2000. – 245 p.

Таблиця 1

Ранги частот доменів у доменосферах „світлий” і „темний”

№	домени	домено-сфера „світлий”	домено-сфера „темний”	різниця рангів d	d^2
1	Зовнішність людини, частини тіла	1	1	0	0
2	Власні назви	12,5	10	2,5	6,25
3	Одяг, предмети одягу	11	3	8	64
4	Почуття, емоції, психічний стан, характер	12,5	12	0,5	0,25
5	Органи чуття, ступінь розуміння й сприйняття	12,5	19	3,5	12,25
6	Соціальний статус людини, фах	20	11	9	81
7	Конкретні поняття, неживі предмети	3	2	1	1
8	Абстрактні поняття	7	6	1	1
9	Фауна	19	9	10	100
10	Флора	15,5	18	2,5	6,25
11	Природа, її явища, погода	5	8	3	9
12	Час, пори року, частини доби	8	15	7	49
13	Їжа, страви, напої	18	16,5	1,5	2,25
14	Манера висловлювання	17	16,5	0,5	0,25
15	Освітлення	4	20	16	256
16	Приміщення	14	7	7	49
17	Вогонь, повітря, вода, земля	9	14	5	25
18	Голос, звуки, сміх, кроки	10	13	3	9
19	Кольори	2	5	3	9
20	Людина (дружні, родинні стосунки, національність, раса тощо)	6	4	2	4

**Інтенсивність сполучення підкласів іменників
із прикметниками зі значенням „світлий” (χ^2 ; K)**

Підкл. ім.	light	pale	bright	sunny	blond	fair	luminous	clear
1		27,56; 0,17		4,20; 0,07	6,57; 0,08	50,25; 0,23		
2								
3	8,66; 0,10							
4							196,8; 0,40	
5								16,66; 0,13
6								
7			20,79; 0,15					
8							11,99; 0,11	66,44; 0,27
9								
10								
11								
12			6,39; 0,08	58,41; 0,25				
13								
14								30,10; 0,18
15			12,23; 0,11					18,07; 0,14
16	9,65; 0,10							
17								16,17; 0,13
18								28,48; 0,17
19	59,96; 0,25	25,50; 0,17						
20		8,83; 0,10			86,99; 0,31	4,68; 0,07		

Примітки:

1. Підкласи іменників („домени”) у таблиці позначено цифрами.
2. У таблиці подано тільки статистично значущі величини χ^2 і K.

Таблиця 3
Інтенсивність сполучення підкласів іменників із прикметниками зі значенням „темний” (χ^2 ; К)

Підкл. імен.	dark	black	gloomy	dim	brown	obscure	myste-rious	evil	sad	secret	hidden	sinister	angry	wicked	swarthy
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1					104,3; 0,20										
2		39,31; 0,12													
3		193,4; 0,27													
4						12,70; 0,07	12,98; 0,07		7,83; 0,06	45,75; 0,13					
5									20,92; 0,09						
6		10,34; 0,06				12,40; 0,07				5,49; 0,05					
7					14,68; 0,08			5,66; 0,05		42,00; 0,13					
8						38,90; 0,12	29,89; 0,11	5,66; 0,05	24,17; 0,10	30,17; 0,11	30,16; 0,11	62,92; 0,16			
9		58,14; 0,15													
10	6,67; 0,05				5,19; 0,04										

Продовження табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
11					4,51; 0,04										
12	34,32; 0,12														
13					7,49; 0,05										
14						61,08; 0,15			30,18; 0,11		22,73; 0,09	89,91; 0,19			
15				142,8; 0,23											
16	84,61; 0,18		14,88; 0,08	15,23; 0,08											
17	8,06; 0,06				6,10; 0,05										
18									38,49; 0,12				160,6; 0,25		
19	159,4 0,25														
20		5,08 0,04						4,29; 0,04					7,69; 0,05	119,1; 0,21	78,11; 0,17

Примітки:

1. Підклали іменників („домени”) у таблиці позначено цифрами.
2. У таблиці подано тільки статистично значущі величини χ^2 і К.

Таблиця 4

Сполучуваність підкласів іменників (доменів) із ЛСГ прикметників зі значенням „світлий”

	Зовнішність людини, частини тіла	Власні назви	Одяг, предмети одягу	Почуття, емоції, психічний стан, характер	Органи чуття, ступінь розуміння й сприйняття	Соціальний статус людини, фах	Конкретні поняття, неживі предмети	Абстрактні поняття	Фауна	Флора	Природа, її явища, погода	Час, пори року, частини доби	Їжа, страви, напої	Манера висловлювання	Освітлення	Приміщення	Вогонь, повітря, вода, земля	Голос, звуки, сміх, кроки	Кольори	Людина (дружні, родинні стосунки, раса тощо)	Усього
light	7	2	6	0	0	3	3	3	0	0	5	4	4	0	0	5	1	2	43	1	89
pale	69	8	5	1	0	3	9	1	3	3	17	2	3	0	5	2	0	0	65	22	218
bright	30	2	9	0	4	0	36	2	3	6	21	20	1	1	29	3	11	7	43	8	236
sunny	12	1	0	1	0	0	4	1	0	0	3	12	0	0	1	0	1	0	1	1	38
blond	14	2	0	0	0	1	2	0	1	2	0	0	2	0	0	0	0	0	1	16	41
fair	27	4	0	1	0	0	1	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6	43
luminous	2	0	0	10	0	0	3	6	2	1	2	0	0	0	1	0	0	0	3	0	30
clear	15	0	1	6	9	1	13	35	0	0	14	9	0	10	28	5	15	17	9	0	87
pastel	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4
Усього	176	19	21	19	13	8	73	51	9	13	63	47	10	11	64	15	28	26	166	54	886

Таблиця 5

Сполучуваність підкласів іменників (доменів) із ЛСГ прикметників зі значенням „темний”

	Зовнішність людини, частини тіла	Власні назви	Одяг, предмети одягу	Почуття, емоції, психічний стан, характер	Органи чуття, ступінь розуміння й сприйняття	Соціальний статус людини, фак	Конкретні поняття, неживі предмети	Астрактні поняття	Фауна	Флора	Природа, її явища, погода	Час, пори року, частини доби	Їжа, страви, напої	Манера висловлювання	Освітлення	Приміщення	Вогонь, повітря, вода, земля	Голос, звуки, сміх, кроки	Кольори	Людина (дружні, родинні стосунки, раса тощо)	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
dark	114	10	34	9	5	3	76	32	3	15	29	32	6	1	4	69	25	12	121	32	632
black	137	49	160	5	2	34	111	7	60	8	34	6	17	3	4	8	10	5	28	72	760
gloomy	1	0	1	4	2	2	7	1	0	0	1	0	2	1	0	6	0	0	1	2	31
dim	5	0	3	3	1	2	9	4	0	1	1	0	0	0	10	9	1	0	10	4	63
murky	1	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	1	2	0	2	0	10
obscure	0	1	0	5	1	5	4	13	0	0	0	0	0	7	0	2	0	1	1	1	41
dismal	0	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	6
dusky	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	6
brown	109	1	18	0	0	5	68	2	13	8	18	1	10	0	3	2	13	2	19	13	305

Продовження табл. 5

<i>I</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
mysterious	0	4	0	6	3	0	14	14	1	0	2	0	0	1	0	0	0	4	0	3	52
evil	1	0	0	0	1	0	9	5	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	5	26
sad	11	1	1	7	6	2	2	18	2	0	0	4	1	8	1	3	1	12	0	7	87
secret	2	0	0	16	3	8	47	24	0	0	6	2	2	0	0	5	0	3	0	4	122
hidden	14	3	0	2	1	3	14	16	1	0	0	0	0	6	0	2	3	0	0	3	68
sinister	0	1	1	1	1	0	2	13	0	0	1	0	0	7	1	0	0	1	0	2	31
sullen	2	0	0	1	0	0	4	0	1	0	2	0	0	0	0	0	1	3	0	2	16
angry	5	1	0	4	3	2	5	2	2	0	0	0	0	4	0	0	1	17	1	10	57
wicked	1	2	0	2	1	0	4	6	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	22	42
threatening	1	0	0	1	0	1	5	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0	2	16
swarthy	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	10
Усього	404	76	218	67	30	68	383	163	86	32	95	51	38	38	25	108	58	64	185	192	2381